

15. *Smirnova E. O.* Teoriya privyazannosti : koncepciya i eksperiment / E. O. Smirnova // *Voprosy psixologii.* – 1995. – № 3. – S. 139-149.
16. *Stryuk K. I.* Osoblivosti spilkuvannya ditej-sirit v umovax dityachogo budinku / K. I. Stryuk // *Pedagogika i psixologiya.* – 1999. – № 3. – S. 73-76.

Devis L. A. Features of development of collaboration with coevals in the conditions of psychological deprivation. Analyzing the development of communication and the relationships between children in boarding schools, psychologists pay attention to significant deviations that occur in the earliest stages of ontogeny. The researchers assert that experience of communication is the main source that influences children and forms their attitude to the other people and themselves. Monitoring at boarding schools indicates a great need for communication and adults' friendly attitude to them adults. Analyzing the characteristics of communication and interaction of children with adults psychologists mention that children who are brought up in an orphanage differ in the development of communication with children who are brought up in the family. First of all, the orphans communicate quite differently with people they show increasing interest than children in adult family, but they are characterized by reduced activity in communicating with adults, by primitive desire to individual contacts, by poorly developed an interest in business cooperation. Business cooperation between a child and adult is very necessary to be analysed. Psychologists say that almost no child has a desire to work with adults, the desire to do something with him. Children are not trying to attract attention to his toys, to study them, to ask cognitive questions. During reading activity the orphans practically do not show any interest, they do not ask questions, do not express their points of view. Thus, the emerging commitment to adult and failure to establish a boarding productive cooperation and communication with people shows the child does not develop the desire to follow the steps of adults as a model, promoting the absorption of child's cultural achievements of mankind and its orientation in the environment.

Key words: psychological deprivation, interrelation, communication, collaboration, children in boarding schools.

Отримано 24.10.2017

УДК 159.922

Дригус Марія Трохимівна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПАРАДИГМИ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Дригус М.Т. Концептуальні парадигми самоефективності особистості. У статті здійснено аналіз концептуальної парадигми самоефективності А. Бандури. З'ясовано джерела самоефективності у контексті реципрокного детермінізму теорії соціального навчання. Зазначено, що концепт «власної ефективності» розглянуто в оцінковій проекції. Акцентовано важливість для розуміння самоефективності розмежування таких спектрів, як «очікування ефективності» і «очікування результату» у континуумі «особистість – поведінка – результат». Розкрита концептуальна парадигма Г. С. Костюка щодо проблеми становлення ефективною особистості. Зроблено висновок, що учений вперше самобутньо ініціював у педагогічній та віковій психології (як у вітчизняній, так і зарубіжній) проблему особистісної ефективності у системному вимірі. Окреслено перспективи наукових розвідок проблеми самоефективності у контексті концепції психологічної безпеки творчої особистості, створеної В.О. Моляко.

Ключові слова: особистість, розвиток, саморозвиток, ефективність, особистісна ефективність, самоефективність, саморух, психічний розвиток, внутрішні умови, середовище, детермінація.

Дригус М. Т. Концептуальные парадигмы самооффективности личности. В статье осуществлен анализ концептуальной парадигмы самооффективности А. Бандуры. Раскрыты истоки самооффективности в контексте реципрокного детерминизма теории социального научения. Акцентирована значимость для понимания самооффективности разграничения таких спектров, как ожидание эффективности и ожидания результата в континууме «личность – поведение – результат». Представлена концептуальная парадигма Г. С. Костюка проблемы становления эффективной личности. Сделан вывод о том, что ученый впервые самобытно и системно инициировал в педагогической и возрастной психологии (как в зарубежной, так и в отечественной) проблему личностной эффективности. Показаны перспективы научных исследований проблемы самооффективности в контексте концепции психологической безопасности творческой личности, созданной В.А. Моляко.

Ключевые слова: личность, развитие, саморазвитие, эффективность, личностная эффективность, самооффективность, самодвижение, психическое развитие, внутренние условия, среда, детерминация.

Вступ. Динамічні зміни сучасного суспільного і освітнього простору висувають як пріоритетну проблему становлення особистості, здатною бути ефективною у різноманітних спектрах її включення у системи «Я – світ», «Я – Я», а також «Я – суб'єкт навчальної та професійної діяльності». Саме становлення продуктивної самоефективності є однією з ключових проблем екологічного розвитку і саморозвитку особистості у цих системах. Тому онто- і актуалгенеза ефективної особистості у концептуальному полі її самоефективності нині набуває особливого статусу як у теоретико-методологічній, так і дослідницько-технологічній площинах.

Аналіз останніх досліджень. Зауважимо, що проблема самоефективності особистості є предметом зрослої уваги вітчизняних науковців у різних галузях психологічного знання. Зокрема, у новітніх теоретико-експериментальних дослідженнях здійснено системний аналіз проблеми самоефективності керівників освітніх організацій: з'ясовано організаційно-професійні та гендерні її особливості; розкрита роль самоефективності менеджерів організацій як внутрішньої детермінанти розвитку організаційної культури освітніх організацій (О. І. Бондарчук); експериментально досліджені детермінація та особливості самоефективності педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів (О. М. Мушегов); проведено аналіз проблеми розвитку творчої самоефективності особистості студентської молоді (І. М. Фалькова [2; 9; 10]). Здійснено уперше теоретико-методологічний аналіз концепції психічного розвитку Г. С. Костюка у парадигмі особистісної ефективності, а також внеску Г. С. Костюка у розробку проблеми ефективності та особистісної ефективності (М. Т. Дригус [5; 6]). Попри значну увагу до теоретико-експериментальної площини дослідження проблеми самоефективності особистості і до нині залишається низка теоретико-методологічних аспектів, які чекають на своє висвітлення.

Мета статті – здійснити теоретико-методологічний аналіз концептуальних парадигм самоефективності особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перший спектр розгляду проблеми включає аналіз концептуальної парадигми самоефективності особистості Альфреда Бандури, який увів цей концепт у психологічний простір.

Як відомо, проблему самоефективності особистості у теоретико-експериментальній площині А. Бандура означив у 60-х роках ХХ ст.; її узагальнюючий теоретико-методологічний аналіз він здійснив у створеній теорії соціального навчіння у 70-х роках ХХ ст.

У Великому тлумачному психологічному словнику Артура Ребера, який є «одним із найбільш авторитетних і широко використовуваних словників», концепт «самоефективність» має таке визначення: «Самоефективність – термін Альберта Бандури для визначення відчуття індивідом своїх здібностей, своїх можливостей оволодіти певним набором ситуацій, які виникають у його житті» [3, с. 221].

Прикметно, що джерела самоефективності учений розкриває у концепції реципрокного детермінізму як складової його теорії соціального навчіння. Основоположною є теза, що людська поведінка зумовлюється складною безперервною взаємодією зовнішніх і внутрішніх факторів, які є взаємозалежними детермінантами. Ефективність поведінки людини описана Бандурою у концептуальному баченні самоефективності (особистісної ефективності), її джерел, витоків та особливостей перебігу залежно від реципрокної інтерактивності.

«Теорія соціального навчіння, – наголошує А. Бандура, – підходить до пояснення людської поведінки у термінах неперервної реципрокної інтерактивності між когнітивними, поведінковими і зовнішніми детермінантами. Можливості людей здійснювати вплив на свою долю, а також їх самоуправління обмежені рамками процесу реципрокного детермінізму. Така концепція людського функціонування, з одного боку, не робить людину безсилою істотою, яка кинута напризволяще зовнішніх сил; а з іншого боку, не уявляє її і абсолютно вільним фізичним агентом, здатним стати ким завгодно. Людина та її оточення є взаємовпливовими детермінантами» [1, с. 9-10].

Учений аналізує детермінантну роль середовища, вирізняючи в ній «потенційне зовнішнє середовище» і «актуальне зовнішнє середовище». Він розкриває методологію процесу реципрокної взаємодії між особистісним, персональним впливом і впливом оточуючого середовища.

Розкриваючи питання взаємозалежності особистісних факторів і впливу оточення, А. Бандура дає таке визначення особистісної детермінації: «Вплив, викликаний індивідуумом, а також його чи її поведінкою, будемо визначати як особистісну детермінанту» [1, с. 266]. Він звертає увагу на те, що «особистісні детермінанти лише потенційні, які не виявляють себе, якщо не будуть реалізовані» [1, с. 266].

Концептуально важливим у розумінні самоефективності є розмежування таких спектрів, як «очікування ефективності» і «очікування результату» у континуумі «особистість – поведінка – результат».

Очікування результату визначається «як особистісна оцінка того, що та або інша поведінка повинна привести до тих чи інших результатів»

[1, с. 115]. Очікування ефективності є «переконанням в тому, що індивід здатний успішно здійснити поведінку, необхідну для досягнення очікуваних результатів» [1, с. 115-116]. Учений звертає увагу на необхідність розмежування цих концептів «очікування ефективності» і «очікування результату», оскільки «конкретний індивід може знати, що деякі дії призводять певний результат, але може не вірити в те, що сам він здатний здійснити ці дії» [1, с. 116]. У зв'язку з цим А. Бандура вводить поняття «сили переконаності людини у власній ефективності», яка визначає дихотомічно – так чи ні – буде чи не буде вона діяти у конкретному контексті. Індивід, який впевнений у своїй нездатності продуктивно здійснити розв'язок певної ситуації (і це супроводжується острахом), тому його поведінка спрямовується на її уникнення. Якщо індивід вважає себе здатним до успішного розв'язку тої чи тої проблеми, то він діє «активно і впевнено».

Прикметно, що концепт «власної ефективності» Бандура розглядає в оцінковій проекції, причому це повинна бути «висока оцінка особистісної ефективності» [1, с. 116]. Роль цієї високої оцінки має двоїстий зміст. З одного боку, вона «знижує прогностичні страхи і гальмування», а з іншого – здійснює вплив на ті зусилля і спроби особистості, які вона здійснює завдяки «передбачення майбутнього успіху» [1, с. 116].

Учений чітко описує континуум того змісту, що окреслює розуміння концепту «очікування ефективності» у детермінантній проекції. З метою унаочного виокремлення його ознак змінимо просторову організацію наратива. «Очікування ефективності, – зазначає А. Бандура, – визначає,

- скільки зусиль докладе індивід,
- як довго він зможе протистояти перешкодам,
- витримувати ворожі обставини і неприємні переживання» [1, с. 116].

Тобто, очікування ефективності детермінує спектр зусиль – моно- чи полі- – їх множинність, часову протяжність власної стійкості. А. Бандура вказує на лінійність зв'язку між ступенем очікування і особистісною активністю: «чим вище очікування ефективності чи майстерності, тим більш активними стають зусилля» [1, с. 116]. При цьому важлива роль саморегуляції (якій учений приділяє велику увагу у своїй теорії), наявності її певних якостей, а саме – наполегливості у подоланні перешкод, яка не лише «зміцнює почуття власної ефективності» (ще один концепт, введений А. Бандурою), але й благотворно впливає на «зняття» деструкції як емоційної сфери, так і поведінкової. Значущими є здатність особистості долати не лише екстернальні впливи, але й мати належну стійкість емоційної сфери, мати стійку емоційну саморегуляцію, здатну «витримувати... неприємні переживання».

Учений так охарактеризував цей аспект конструктивного становлення особистісної ефективності: «Ті, хто вміє виявити наполегливість, виконуючи дії, які є суб'єктивно загрозливими, але в той же час відносно безпечними, об'єктивно набуває правильний досвід, який зміцнює почуття власної ефективності – тим самим поступово знижуючи страхи і подавляючи захисну по-

ведінку» [1, с. 116-117]. Водночас він розкриває дихотомічний ланцюжок – аналізує деструкцію у становленні особистісної ефективності: «Ті ж, хто передчасно поступається, повинні підтримувати свої самопослаблені очікування і страхи протягом довготривалого часу» [1, с. 117].

Окремий аспект, якому А. Бандура приділяє особливу увагу, – це шляхи «формування очікування ефективності», описані вченим у психотерапевтичній площині. Він окреслює ті джерела інформації, на яких ґрунтуються очікування ефективності індивіда. Учений вирізняє такі основні джерела очікування ефективності, як досягнення у виконанні, опосередкований досвід, вербальне переконання і емоційне збудження. Кожному з названих джерел він подає різні психотерапевтичні способи корекції для збереження психологічного здоров'я.

У теорії соціального навчіння А. Бандура системно розглядає широку палітру само-: самоповага, самоуправління, самооцінкові системи, самосприйняття, самомотивація, самоініціатива, почуття самозадоволення й ін. Прикметно, що має місце аналіз в дихотомічній проекції, наприклад, негативне самосприйняття – позитивне самосприйняття, самозадоволення – самонезадоволення. Така осяжність розгляду проблеми дає можливість чітко окреслити стратегії становлення і розвитку самоефективної особистості. Зауважимо, що концепт «самоефективність», уведений А. Бандурою і який широко вживаний і нині, у розгорнутій теорії соціального навчіння має дещо іншу модифікацію. Так, учений вживає такі поняття, як «особистісна ефективність», «сила впевненості людини у власній ефективності».

Наступний спектр розгляду – аналіз концептуальних ідей Г. С. Костюка до проблеми становлення ефективної особистості.

Зазначимо, що проблема особистісної ефективності у концептуальному підході А. Бандури, розкрита у контексті загальної та соціальної психології. Але акцентуємо увагу на тому, що проблему ефективності особистості у системному вимірі уперше Г. С. Костюк самобутньо ініціював в педагогічній та віковій психології (як у вітчизняній, так і зарубіжній) [6; 7]. Він посутньо створив концепцію ефективності в різних системах життєдіяльності дитини в освітньому просторі. Учений актуалізував проблему ефективного особистісного становлення школяра, означивши її у сенсовому полі як створення умов для особистості «зростати власними силами».

Окреслимо загальну архітектуру концептуальних ідей Г. С. Костюка. Проблема становлення ефективної особистості Г. С. Костюк розкрив у контексті концепції психічного розвитку дитини зі стрижневою ідеєю саморозвитку та саморуху особистості. Висунута ідея «прогресивного психічного саморуху» як вектор змін «внутрішнього, особистого» – це унікальна антиципація Г. С. Костюком сенсу особистісної ефективності. Учений окреслив теоретико-методологічні положення, які є підґрунтям становлення ефективної особистості дитини–школяра:

- пріоритетний статус внутрішніх, – а не зовнішніх – умов психічного розвитку;

- формування власних сил підростаючої особистості в процесі засвоєння досвіду в культурно-ціннісному контексті, а також роль власної активності дитини в засвоєнні досвіду;
- здійснення такого виховного керування психічним розвитком, за якого виховні впливи перетворюються у внутрішні стимули до розвитку зростаючої особистості;
- становлення дитини як суб'єкта власного розвитку та саморозвитку.

Концептуальний аналіз проблеми детермінації психічного розвитку, самобутня характеристика сутності розвитку і його конституційних ознак, плідна ідея саморуку і розкриття ученим виникнення і перебігу «саморуку особистості, що розвивається», а також висунута ідея керування особистістю власним психічним розвитком – це непересічне бачення Г. С. Костюком психологічного змісту розвитку – імпліцитно містить архітектоніку становлення ефективної особистості. Розуміння вченим глибинних процесів психічного розвитку і здатність до розкриття сутнісних змістовних ознак становлення особистості ефективною та успішною є унікальним надбанням вітчизняної психологічної думки.

Принципово важливим для розуміння становлення ефективної особистості є висунута Г. С. Костюком ідея стадійності розвитку, яка розкриває перебіг і динаміку особистісного становлення в онтогенетичному просторі. Учений всебічно висвітлює сутність проблеми стадійності розвитку: «Розвиток як процес послідовно проходить кілька стадій, кожній з яких притаманні: свої риси фізичного розвитку, своя структура психічної діяльності, свої особливості внутрішніх зв'язків психічних процесів і властивостей особистості, її взаємозв'язків з навколишнім середовищем. Послідовність цих стадій незворотна.

Це внутрішньо потрібний рух, саморух особистості з нижчих на вищі щаблі її життя, у якому все, що виникає, залежить від попереднього і впливає на наступне. Безперечно, залежно від умов розвиток проходить свої стадії по-різному, проте за всіх умов наступна стадія готується попередньою і трансформується у вищу стадію з властивими їй особливостями мотиваційного, операційного і змістового боків психічної діяльності, що перебувають у взаємозв'язку» [7, с. 143].

Як видно з наведеного вище, кожна стадія є констеляція в єдності ознак таких площин, як «Я – фізичне», «Я – психічна діяльність», «Я – особистість» і «Я – середовище». Прикметно, що учений вирізняє також і особливості зв'язків, а саме – «внутрішні зв'язки» і «взаємозв'язки». Генералізованою ознакою стадійності розвитку є незворотний характер послідовності стадій, підґрунтям яких є безперервний ланцюжок органічного зв'язку попередньої стадії з наступною. Водночас важливою є думка про те, що кожна з них має особливості мотиваційної, операційної і змістової сторін психічної діяльності, які утворюють структурну організацію кожної стадії.

Виходячи з цих теоретико-методологічних засад, необхідно припустити, що розвиток ефективної особистості має теж чітко стадіальний характер, властивий кожному етапу онтогенезу як зі своєю констеляцією змістовних ознак, так і з особливою структурно-динамічною їх організацією на тому чи тому етапі онтогенетичного становлення ефективної особистості.

Важливим внеском Г. С. Костюка у проблему становлення ефективної особистості є аналіз рушійних сил психічного розвитку. Рушійною силою переходів особистості з одного ступеня розвитку до іншого, з нижчого до вищого є, на його думку, внутрішні суперечності: «Особистість розвивається у зв'язку з внутрішніми протиріччями, які виникають у її житті» [7, с. 123].

Учений дає психологічний аналіз різноманітної палітри основних внутрішніх суперечностей, які притаманні різним етапам індивідуального розвитку особистості і є джерелом її ефективності/неефективності.

Концептуально важливою для розуміння особистісної ефективності є ключова площина розгляду Г. С. Костюком сутності психічного розвитку у проекції його детермінації. Учений значну увагу приділяє розкриттю ролі середовища детермінації психічного розвитку дитини, аналізуючи природне, предметне та суспільне середовище. У контекст його розгляду включено принципово новий ракурс – концепт «середовище психічного розвитку дитини». Даючи змістовну характеристику середовища психічного розвитку дитини, учений розкриває принципово нове концептуальне бачення проблеми. «Середовище психічного розвитку дитини теж не можна розглядати чисто зовнішньо, як механічну сукупність зовнішніх обставин. Треба брати його в зв'язку з тим, як *це середовище відбивається в свідомості* дитини, які думки, почуття, прагнення, інтереси в ній збуджує. Треба розглядати його в зв'язку з *дійовим ставленням самої дитини до цього середовища*, до тих чи інших умов, до навколишніх людей. Від того, як заломлюється середовище в дитячій свідомості, залежить і вплив його на розвиток дитини» [6, с. 26].

Отже, заперечуючи механістичний погляд на середовищну детермінацію, Г. С. Костюк першим включає особистісну детермінацію в її контекст – це ставлення дитини до навколишнього світу, ставлення до діяльності, ставлення до інших у міжсуб'єктній взаємодії.

Співставний аналіз поглядів Г. С. Костюка на детермінацію у його теорії психічного розвитку індивіда, на роль зовнішніх і внутрішніх умов його розвитку, показує наскільки була вагомою антиципація ученим ідей, які були висловлені через десятиліття А. Бандурою.

Аналіз наукової спадщини Г. С. Костюка переконливо свідчить про інноваційність наукового бачення проблеми особистісної ефективності, яку уперше він репрезентував у розгорнутій доповіді «Про роль спадковості, середовища і виховання у психічному розвитку дитини» на республіканській науковій конференції з педагогіки і психології (29 січня – 4 лютого 1940 р. в м. Києві) [6]. Розробку цієї проблеми Г. С. Костюк не полишав протягом усього творчого життя, розкриваючи її у концептуальному полі не лише педагогічної та вікової психології, але й загальної психології [7]. Означення сенсотвірних точок перетину концептуальних парадигм А. Бандури і Г. С. Костюка має стати предметом спеціального аналізу.

Прикметно, що поступ сенсового розвитку психологічного знання ХХІ ст. ініціює, на виклики сьогодення, появу нових тенденцій у наукових розвідках вітчизняних учених. Здійснюються пошуки шляхів і умов забезпе-

чення продуктивного становлення і розвитку особистості як самодостатньої, самоєфективної та успішної. При цьому особливого статусу й значущості набуває концепція психологічної безпеки (ПБ) творчої особистості, яка розроблена академіком В.О. Моляко. Учений розглядає творче здоров'я людини як «динамічну систему в контексті таких відносно автономних систем, як фізичне, психічне і духовне здоров'я, але, – підкреслюючи, – саме в межах загального психологічного здоров'я» [8, с. 121]. Зазначимо, що А. Бандура, окреслюючи становлення особистісної ефективності, включає до розгляду концепт «безпеки», наявність якої конструктивно впливає на її перебіг і – «зміцнює почуття власної ефективності» [1]. У концепції психологічної безпеки творчої особистості В. О. Моляко виокремлює цілий спектр таких основних структурних складових цієї системи, як сенсорно-перцептивна ПБ, емоційно-почуттєва ПБ, інтелектуально-вольова ПБ, духовна ПБ, загальноособистісна ПБ [8, с. 125]. Можна висловити припущення, що розгляд самоєфективності особистості, з одного боку, як механізму забезпечення продуктивного перебігу цих складових системи психологічної безпеки творчої особистості, а з іншого, – як їх результативної, ініціюватиме проведення різнобічних системних теоретико-експериментальних наукових розвідок.

Висновки. Проблема особистісної ефективності, значущість її теоретико-експериментального вивчення має статус магістральної для наукових розвідок ХХІ ст. Концептуальна парадигма самоєфективності / особистісної ефективності А. Бандури у контексті загальної та соціальної психології вимагає синергійного бачення з врахуванням непересічних наукових надбань Г. С. Костюка, його концептуального розуміння проблеми ефективності і особистісної ефективності у загальній, педагогічній та віковій психології. Зроблено висновок, що учений вперше самобутньо ініціював у педагогічній та віковій психології (як у вітчизняній, так і зарубіжній) проблему ефективності особистості у системному вимірі. Окреслено перспективи наукових розвідок проблеми самоєфективності у контексті концепції психологічної безпеки творчої особистості, створеної В. О. Моляко.

Подальші перспективи дослідження будуть спрямовані на розкриття особистісної ефективності в онтогенетичному вимірі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бандура А.* Теория социального научения / Альберт Бандура ; пер. с англ. – СПб. : Евразия, 2000. – 320 с.
2. *Бондарчук О. І.* Організаційно-професійні особливості самоєфективності керівників освітніх організацій / О. І. Бондарчук // Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Вип. 27. – К. : Аксіома, 2015. – С. 57-69.
3. Большой толковый психологический словарь / Ребер Артур (Penguin). – Т. 2 (П – Я) : Пер. с англ. – М. : Вече, АСТ, 2000. – 560 с.
4. *Дригус М. Т.* Проблема особистісної ефективності у контексті наукової спадщини Г.С. Костюка / Дригус М.Т. // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету

- імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Вип. 33. – Кам'янець-Подільський : Аксиома, 2016. – С. 148-161.
5. *Дригус М. Т.* Концепція психічного розвитку Г. С. Костюка у парадигмі особистісної ефективності / М. Т. Дригус // *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.* – Том IX: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. – Випуск 9. – К. : Талком, 2016. – С. 187-194.
 6. *Костюк Г. С.* Про роль спадковості, середовища і виховання в психічному розвитку дитини / Г. С. Костюк // *Праці респ. наук. конф. з педагогіки і психології / За заг. ред. проф. Г. С. Костюка.* – К. : Рад. школа, 1941. – Т. II. Психологія. – С. 3-45.
 7. *Костюк Г. С.* Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Григорій Силович Костюк ; за ред. Л. М. Проколієнко. – К. : Радянська школа, 1989. – 608 с.
 8. *Моляко В. О.* Аспекти психологічної безпеки творчої особистості / В. О. Моляко // *Психологічні координати розвитку особистості: реалії та перспективи : збірник наукових матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. (17 травня 2017 р., м. Полтава).* – Полтава : Видавець Шевченко Р.В., 2017. – С. 121-128.
 9. *Мушегов О. М.* Особливості самоефективності педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів / О. М. Мушегов // *Організаційна психологія. Економічна психологія. Науковий журнал / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки.* – 2016. – № 2-3 (5-6). – С. 97-103.
 10. *Фалькова І. М.* До проблеми розвитку творчої самоефективності особистості студентської молоді у контексті ідей Г. С. Костюка / І. М. Фалькова // *Психологічні координати розвитку особистості: реалії та перспективи : збірник наукових матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. (17 травня 2017 р., м. Полтава).* – Полтава : Видавець Шевченко Р.В., 2017. – С. 192-194.

REFERENCES TRANSLITERATED

1. *Bandura A.* Teorija social'nogo nauchenija / Al'bert Bandura ; per. s angl. – SPb. : Evrazija, 2000. – 320 s.
2. *Bondarchuk O. I.* Orhanizatsiino-profesiini osoblyvosti samoefektyvnosti kerivnykiv osvitnikh orhanizatsii / O. I. Bondarchuk // *Problemy suchasnoi psykholohii : zb. nauk. prats Kam'ianets-Podilskoho nats. universytetu imeni Ivana Ohienka, Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy ; za red. S. D. Maksymenka, L. A. Onufriievoi.* – Vyp. 27. – K. : Aksioma, 2015. – S. 57-69.
3. *Bol'shoj tolkovyj psihologicheskij slovar' / Reber Artur (Penguin).* – T. 2 (P – Ja) : Per. s angl. – M. : Veche, AST, 2000. – 560 s.
4. *Dryhus M. T.* Problema osobystisnoi efektyvnosti u konteksti naukovoї spadshchyny H. S. Kostiuka / Dryhus M. T. // *Problemy suchasnoi psykholohii : Zbirnyk naukovykh prats Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka, Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy / za nauk. red. S. D. Maksymenka, L. A. Onufriievoi.* – Vyp. 33. – Kam'ianets-Podilskiy : Aksioma, 2016. – S. 148-161.
5. *Dryhus M. T.* Kontseptsiiia psykhichnoho rozvytku H. S. Kostiuka u paradyhmi osobystisnoi efektyvnosti / M. T. Dryhus // *Aktualni problemy psykholohii: zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy.* – Tom IX: Zahalna psykholohiia. Istorychna psykholohiia. Etnichna psykholohiia. – Vypusk 9. – K. : Talkom, 2016. – S. 187-194.

6. *Kostiuk H. S.* Pro rol spadkovosti, seredovyshcha i vykhovannia v psykhičnomu rozvytku dytyny / H. S. Kostiuk // Pratsi resp. nauk. konf. z pedahohiky i psykholohii / Za zah. red. prof. H. S. Kostiuka. – K. : Rad. shkola, 1941. – T. II. Psykholohiia. – S. 3-45.
7. *Kostiuk H. S.* Navchalno-vykhovnyi protses i psykhičnyi rozvytok osobystosti / Hryhorii Sylovych Kostiuk ; za red. L. M. Prokoliienko. – K. : Radianska shkola, 1989. – 608 s.
8. *Moliako V. O.* Aspekty psykholohichnoi bezpeky tvorchoi osobystosti / V. O. Moliako // Psykholohichni koordynaty rozvytku osobystosti: realii ta perspektyvy : zbirnyk naukovykh materialiv II Vseukr. nauk.-prakt. konf. (17 travnia 2017 r., m. Poltava). – Poltava : Vydavets Shevchenko R.V., 2017. – S. 121-128.
9. *Mushehov O. M.* Osoblyvosti samoefektyvnosti pedahohichnykh pratsivnykiv zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv / O. M. Mushehov // Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Naukovi zhurnal / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – 2016. – № 2-3 (5-6). – С. 97-103.
10. *Falkova I. M.* Do problemy rozvytku tvorchoi samoefektyvnosti osobystosti studentskoi molodi u konteksti idei H. S. Kostiuka / I. M. Falkova // Psykholohichni koordynaty rozvytku osobystosti: realii ta perspektyvy : zbirnyk naukovykh materialiv II Vseukr. nauk.-prakt. konf. (17 travnia 2017 r., m. Poltava). – Poltava : Vydavets Shevchenko R.V., 2017. – S. 192-194.

Dryhus M. T. Conceptual paradigms of personal self-efficacy. The article analyzes Bandura's conceptual paradigm of self-efficacy. The self-efficacy sources in the context of reciprocal determinism of the social learning theory are determined. The concept of "own efficacy" is considered through the estimative projection. The importance of delimitation of such ideas as "expectation of efficiency" and "expectation of the result" in the continuum "personality - behavior - result" for self-efficacy understanding is emphasized. G.S. Kostiuk's conceptual paradigm about the issues of becoming an effective person is described. The article concludes that the scientist initiated originally for the first time in the pedagogical and age psychology (both in national and foreign psychology) systemic studying of personal efficacy. The prospects of scientific researching of self-efficacy in the context of psychological security of a creative person, proposed by V. O. Molyako, are outlined.

Keywords: personality, development, self-development, efficacy, personality efficiency, self-efficacy, self-movement, psychic development, internal conditions, environment, determination.

Отримано 10.10.17

УДК 159.9:351.74

Клименко Ігор Володимирович

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ТА СКЛАДОВИХ
САМООРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ – МАЙБУТНІХ
ПРАВООХОРОНЦІВ У КОНТЕКСТІ ПРОГРАМИ
ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ**

Клименко І. В. Взаємозв'язки життєстійкості та складових самоорганізації діяльності курсантів – майбутніх правоохоронців у контексті програми психологічного супроводу. У статті представлені результати дослідження взаємозв'язків життєстійкості і складових самоорганізації діяльності курсантів - майбутніх правоохоронців у контексті програми психологічного супроводу. У дослідженні було встановлено, що у курсантів, які